

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران
حوزه علمیه ی الزهرا قروه

کالبد شکافی در فقه و حقوق

گرد آورنده:

زهرا ملاولی

استاد مربوطه:

خانم فریدونی

بهار ۱۳۹۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چکیده

از جمله موضوعاتی که امروزه در اثبات علمی جرایم و تشخیص هویت افراد مورد توجه قرار می گیرد تشریح جسد در پزشکی قانونی و آزمایشگاه تحقیقات جنایی است این در حالی است که تحریم تشریح میت در فقه اسلامی بر مبنای اولیه ای چون حرمت جنایت بر مرده و هتک و مثله نمودن آن و وجوب دفن میت و اعضای او با ضرورت های ناشی از کالبد شکافی در تراحم قرار می گیرد، لذا جهت رفع این تراحم و به دلیل پیوندی که قوانین ایران و سازمان پزشکی قانونی در جهت گیری خود با فقه امامیه دارد تنویر مبنای جواز تشریح و محدوده ی آن امری ضروری می نماید، برانیم تا در این مقاله کالبد شکافی را از دیدگاه فقه و حقوق بررسی کنیم.

کلید واژه: کالبد شکافی، کشف و اثبات، جرم.

سؤال اصلی: کالبد شکافی از دیدگاه فقه و حقوق چگونه است؟

۱.....	مقدمه
۲.....	بخش اول - مفهوم شناسی کالبدشکافی
۴.....	بخش دوم - کالبد گشایی از منظر فقهی
۵.....	الف- ادله تحریر تشریح میت
۶.....	۱- حرمت جنایت بر مرده و هتک آن
۱۴.....	۲- حرمت مثله کردن مردگان
۱۹.....	۳- وجوب دفن مردگان و اعضای آنان
۲۲.....	ب- مبنای فقهی تجوینی کالبد گشایی و محدوده آن
۲۳.....	۱- حفظ جان
۲۴.....	۲- کشف جرم و علت مرگ
۲۴.....	۳- تعلم و کارآموزی
۲۵.....	۴- حفظ جنین
۲۷.....	۵- عمل به وصیت میت
۲۸.....	۶- قاعده اضطرار
۲۹.....	ج- حکم پرداخت دیه در کالبدگشایی
۳۲.....	نتیجه گیری
۳۵.....	فهرست منابع

مقدمه

در ایران، عمل کالبدشکافی برای اولین بار ازدوران ناصرالدین شاه، و به منظور تشخیص علت مرگ درمورد یکی از استادان رشته ی مهندسی، دعوت شده از اتریش صورت گرفت (گودرزی و کیانی، ۱۳۸۴، ص ۱۳)؛ تشریح جنایی و مسائل پیرامونی آن در فقه امامیه از مباحث نوپیداست که حاصل پیشرفت های علمی بشر در ابعاد مختلف تحقیقات پلیسی و ... است که مباحث فقهی آن به پژوهش های عمیق و فراوانی نیاز دارد. آری، برخی از ابعاد تشریح و تقطیع جسد، مانند حفظ جان مادر در فرض مرگ جنین و بالعکس، در حدیث و فقه شیعی از دیرباز مطرح بوده است.

در عصر شکوفایی علمی مسلمانان، تشریح، جایگاه رفیعی یافت. افزون بر «قانون» بوعلی و «حیات الحیوان» دمیری، نمونه های شگفت آوری از جراحی با بی حسی (انستزی)، سوراخ کردن نای برای رهایی از

خامنه ای، آیت الله سید علی حسینی- (۱۴۲۴ق) أجوبه الاستفتاءات، چ

اول، قم: دفتر معظم له.

خرازی، محسن- (۱۴۲۶ق)، البحوث الهامه فی المكاسب المحرمه، ج

۳، چ اول، بی جا: بر گزیده.

خرازی، محسن، «گفتاری در حکم تشریح»، ج ۱، ص ۲۱-۲۲، فقه اهل

بیت، سال ۷، ش ۲۵ (بهار ۱۳۸۰)

خمینی، روح الله (ره)، تحریر الوسیله، ج ۲، ص ۵۵۷، ج ۲، تهران

۱۹۸۳/۱۴۰۳

خویی، سید ابوالقاسم موسوی- (۱۴۲۷ق) فقه الأعدارالشرعیه والمسائل

الطبیّه، چ اول، حاشیه میرزا جواد بن علی تبریزی، قم: دار الصدیقه الشهیده

سلام الله علیها.

دانش پرور، حمیدرضا، مکتوب آموزشی، نقش آناتومی در تعیین هویت،

سازمان پزشکی قانونی، معاونت آموزشی ۱۳۸۴

دهخدا، علی اکبر- (۱۳۷۳)، لغت نامه، ج ۱۱، چ اول ازدور

جدید، تهران: دانشگاه تهران.

روحانی، سید صادق- (۱۴۲۵ق)، فقه المسائل المستحدثه، چ پنجم،

تهران: حدیث دل.

رشادتی، جعفر، اهمیت کالبدشکافی در دادرسی های قضایی، مجله

پزشکی قانونی، شماره ۳، پاییز ۸۷

زبیدی واسطی، محب الدین- (۱۴۱۴ق) تاج العروس من جواهر

القاموس، ج ۸، چ اول، تحقیق سید محمد مرتضی حسینی، بیروت: دارالفکر

للطباعة والنشر والتوزيع.

زحیلی، وهبه مصطفی، الفقه الاسلامی وادلته، ج ۳، ص ۵۲۱، دمشق

۱۹۸۹/۱۴۰۹.

سیاح، احمد، لغت نامه، یا، فرهنگ بزرگ جامع نوین سیاح ترجمه

المنجد (بااضافات) عربی به فارسی، ترجمه المنجدلویس معلوف بااضافات

نشر اسلام، چاپ ششم، تهران، ۱۳۸۷

شهید ثانی، مسالک الافهام فی شرح شرایع الاسلام، قم، موسسه

مطالعات اسلامی، ص ۵۰۹

صانعی، یوسف، استفتائات پزشکی، ج ۱، ص ۱۰۷، قم ۱۳۷۷ ش ۳۷

طریحی، فخرالدین - (۱۴۱۴ق)، مجمع البحرین، ج ۱، چ اول، قم: بعثت.

طوسی، ابوجعفر محمد بن حسن - (۱۳۸۷ق)، المبسوط فی فقه الإمامیه،

ج ۱، چ سوم، تهران: المکتبه المرتضویه لإحياء الآثار الجعفریه.

طوسی، محمد بن حسن - (۱۴۰۱ق)، تهذیب الاحکام، (تحقیق سید حسن

موسوی خراسانی)، ج ۱۰، چ اول، بیروت: دارصعب.

عاملی، بهاءالدین محمد بن حسین - (۱۴۱۴ق)، مشرق الشمسین، چ

اول، مشهد: مجمع البحوث الاسلامیه.

فاضل لنکرانی، محمد - (۱۳۷۵ق)، ج ۱، چ اول، جامع المسائل، قم:

مطبوعات امیر.

فاضل لنکرانی، محمد - (۱۴۱۸ق)، تفصیل الشریعه فی شرح

تحریر الوسیله (الدیات)، چ اول، قم: مرکز فقهی ائمه اطهار علیهم السلام.

الفقه المنسوب للإمام الرضا عليه السلام، (۱۴۰۶ق) چ اول، مشهد: کنگره

بین الملل امام رضا علیه السلام.

فیض الاسلام، علی نقی، ترجمه نهج البلاغه، نشر موسسه تحقیقات

ونشر معارف اهل بیت (ع) ۱۳۶۴-۱۲۸۳

فیومی مقری- (۱۴۰۵ق)، احمد بن محمد، المصباح المنیر، چ

اول، قم: موسسه هجرت.

کلینی، محمد بن یعقوب- (۱۴۰۷ق) الکافی، ج ۳، چ چهارم، تهران، دارالکتب

الاسلامیه.

گودرزی، فرامرز؛ کیانی، مهرزاد- (۱۳۸۴) پزشکی قانونی، چ

اول، تهران: سمت.

محمدی گیلانی، محمد «کالبدشکافی»، ج ۱، ص ۲۷۴، (تقریرات امام

خمینی)، فقه اهل بیت، سال ۱، ش ۳، پاییز ۱۳۷۴

مصطفوی، محمد کاظم، القواعد: مائه قاعده فقهیه معناً ومدراًو

مورداً، ج ۱، ص ۲۱۵-۲۱۶، قم ۱۴۱۲.

مصاحب، غلامحسين - (١٣٨٠) دائره المعارف فارسى، ج ١، چ

دوم، تهران: امير كبير.

معلوف، لويىس - (١٣٨٢)، المنجد فى اللغه، چ اول، قم: دار العلم.

مؤيد، حسين، مسائل من الفقه الاستدلالي: الحلقة

الثانيه، ج ١، قم ١٤١٧/ ١٩٩٧

مؤمن قمى، محمد، تلقيح؛ كلمات سديده فى مسائل جديده، قم، موسسه

نشر اسلامى، چاپ اول، ١٤١٥ق، ص ٧٧-١٠١.